

LEHET, MERT KELL

■ Hogy milyen költő lett volna Cseke Péterből, ha a *Vitorla-ének* antológia megjelenése (1967) után nem hagyja abba a versírást – már nem tudhatjuk. (Ismerünk olyanokat, a kezdetekben nála nem többen mutatók, akik évtizedes kitartással, ma már elismert poétáknak számítanak.) Ő azonban az alkatához jobban illő riporterkedést, a tényfeltáró újságírást és szerkesztést választotta, ebből pedig, a szociográfia felé közeledve, könyvek sorozata született; újságíróképzés és sikeres egyetemi pálya. Cseke Péter ráhangolódott az erdélyi örökség valóságközeli ágának kutatására, így született meg az *Erdélyi Fiatalok* című, a diktatúrabeli cenzúra okozta viszontagságokon átment kötet, és így jutott el a vissza-visszatérő, Makkai Sándor által először fölvetett „Nem lehet” kérdéshez, amelyre annak idején Reményik Sándor válaszolt: „Lehet, mert kell.” A kisebbségi létértelmezések azóta is foglalkoztatják. 1990-től számítva Korunk-szerkesztői minőségében ugyancsak.

Most, amikor elérte a tekintélyes hetvenet (még nem a könyvei számát, hanem életkorát tekintve), illene egymás mellé rakni az általa írottak és szerkesztettek gyűjteményeit, ám ez nagyobb feladat volna, mint amire egy nála idősebb pályatárs alkalmilag vállalkozhat. Keresek hát polcaimon egyet az újabb könyvei közül, és belelapozok. Történetesen *A magyar szociográfia erdélyi műhelyei* (Magyar Napló kiadása, Bp., 2008) kerül a kezembe. „A tény szemlélet tipológiája” című fejezetben akadok rá egy fontos idézetre a lengyel Ryszard Kapuściński-től: „Arról, hogy hogyan halnak meg az emberek a fronton, nem lehet egy komfortos szállodában, a csatától távol írni. Honnan tudhatom, hogy milyen a helyzet az ostromgyűrűn belül, milyen körülmények között zajlik a harc, milyen a katonák fegyvere, öltözéke, mit esznek, mit éreznek? Meg kell értenünk más emberek méltóságát, el kell fogadnunk erőfeszítéseiket, osztoznunk kell azokban.”

A *Lapidárium* e mondatai visszafordíthatók Cseke Péter életére, tovább alakuló életművére. Az ostromgyűrűn belül volt és van lehetősége – önként vállalt kötelessége – megismerni a katonák fegyverét, öltözékét, étkezését, érzéseit. És meg kell értenie más emberek méltóságát. Erről épp a közelmúltban adott jó példát, amikor a *Korunk* súlypontos lapszámát szerkesztette a román diaszpóráról. Kitűnő visszhanggal a közelebről érintettek körében.

Az ostromgyűrűk – 2015 januárjában tapasztalta a világ – legfeljebb az alakzatokat tekintve változnak. A tényfeltáró akarat tehát változatlanul-változóan korszerű, időszerű. És hogy ez vigasztalja-e a hetvenévest? Mindenesetre megerősítheti abban a tudatban, hogy feltétlenül szükség van rá.

Kántor Lajos